

ner'tin bunu, Semnûn'un hocalarının kaydedildiği ilk kaynak olan Sülemî'nin *Ṭabakât*'ında (s. 195) hocaların isimlerinden sonra "ve Sûs" diye okunabilecek olan bir kelimeden çıkardığı anlaşılmaktadır. Ancak bunun yanlış bir tesbit olduğu söylenebilir. Nitekim bu kelime eseri neşreden Nüred-din Şeribe tarafından "vesvese" şeklinde okunmuştur. Hakkında verilen bilgilerden Hicaz'da ve Kudüs'te bulunduğu anlaşılan Semnûn hayatının büyük bir kısmını Bağdat'ta geçirdiğinden Bağdatlı sûfilerden sayılmıştır. Cüneyd-i Bağdâdî, Ebû'l-Hüseyn en-Nürî ve Ebû Bekir el-Vâsıtî gibi sûfiler onun yakın dostlarıdır. Hem sûfiler hem yöneticiler nezdinde itibar sahibi, aynı zamanda yakışıklı bir kimse olan Semnûn zengin bir kadının evlenme teklifini reddedince zina iftirasına mâruz kalmış, kadın, yöneticilerin itibar ettiği, ancak sûfilerin sahte zâhid olarak nitelendirdiği Gulâmu Halîl adlı biriyle anlaşılıp Semnûn hakkında idam fermanı çıkartılmasına muvafak olmuştur da halife gördüğü bir rüya üzerine idamdan vazgeçip ondan özür dilemiş, bu olay onun şöhretini daha da arttırmıştır. Kaynaklarda Semnûn'un vefatıyla ilgili kesin bir tarih verilmemektedir. Sülemî onun Cüneyd-i Bağdâdî'den sonra, Ebû Nuaym ise Cüneyd-i Bağdâdî'den önce vefat ettiğini belirtir. Bu ifadelerden Semnûn'un 297'de (909) vefat eden Cüneyd'in ölümüne çok yakın bir tarihte öldüğü anlaşılmaktadır. Buna göre İbnü'l-Cevzî'den itibaren (*el-Muntazam*, VII, 424) bazı müellifler tarafından kaydedilen 298 (911) yılının doğru olduğu söylenebilir.

Semnûn, tasavvuf hakkında "hiçbir şeye mâlik olmaman ve hiçbir şeyin sana mâlik olmaması" şeklindeki meşhur tarifi sahibidir (Serrâc, s. 45). Semnûn'dan önce sûfiler arasında insanı hakikate götüren yolun mârifet mi muhabbet mi olduğu tartışılmış, Râbia el-Adeviyye ve Ma'rûf-i Kerhî muhabbete öncelik verirken Zünnûn el-Mısırî mârifete öncelik tanımıştır. Semnûn, Allah sevgisi (muhabbetullah) konusunda kendine has bir yol benimsemiş ve bu sebeple "Semnûn el-Muhib" (âşık Semnûn) diye tanınmıştır. Ona göre Allah'a giden yolun aslı muhabbettir; sâlik Hakk'a ancak muhabbetle ulaşabilir. Diğer bütün haller ve makamlar değişebilir ya da sona erebilir, ancak muhabbet makâmı süreklidir. Kalbin Allah dışındaki her şeyden arındırılması ve Allah sevgisiyle doldurulması demek olan muhabbet sûfinin Allah ile vuslat yaşadığı bir haldir. Bundan dolayı Hakk'ın yanında kendinden geçmek olan gaybet hali huzur halinden daha önemlidir.

Benimsediği muhabbet anlayışına uygun bir hayat sürmeye çalışan Semnûn'un vecd halinde Allah'a, "Benim için senden gayri haz ve gaye yok, beni dilediğin şekilde imtihan et!" diye hitap ettiği, bu olayın ardından hastalanınca hata ettiğini anlayıp Allah'tan af dileyerek şifa vermesini istediği, bu sebeple kendisini "Semnûn el-Kezzâb" diye nitelendirdiği nakledilir. Semnûn, Bağdat sûfilerinden olmakla birlikte Horasan bölgesinde doğup gelişmiş olan melâmet akımının mensuplarında görülen eğilimlere sahiptir. Kaynaklarda bazı sözleri ve şiirleri kaydedilmekle birlikte eser kaleme almadığı belirtilmemiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

Serrâc, *el-Lüma'*, s. 45, 86, 151, 321, 498-499; Sülemî, *Ṭabakât*, s. 195-199; Ebû Nuaym, *Hilye*, X, 309-311; Hatîb, *Târîhu Bağdâd*, IX, 234-237; Kuşeyrî, *Risâle* (Uludağ), s. 146-147, 167-168, 451, 503, 505; Hücvîrî, *Keşfü'l-mahcûb* (Uludağ), s. 239-240, 375, 447-448; İbnü'l-Cevzî, *Şifâtü's-şafve*, II, 426-428; a.mlf., *el-Muntazam*, VII, 424; Ferîdüddin Attâr, *Tezkiretü'l-evliya* (trc. Süleyman Uludağ), İstanbul 1991, s. 527-530; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, XI, 115; Câmî, *Nefehât*, s. 100-101; Şa'rânî, *et-Ṭabakât*, I, 76; Münâvî, *el-Kevakib*, I, 427-429; B. Reinert, "Sumnûn", *EJ* (İng.), IX, 873; "Melâmiyye", *DİA*, XXIX, 28.

ABDULLAH KARTAL

SEMRÂ bint NÜHEYK

(سمراء بنت نهيك)

Hz. Peygamber tarafından muhtesib olarak görevlendirilen ilk kadın sahâbi.

Kaynaklarda uzun ömürlü (muammerûn) kadın sahâbiler arasında zikredilmiştir. Semrâ bint Nüheyk'in, mensubu bulunduğu Benî Esed'den Bedir Gazvesi'nin hemen ardından Müslümanlığı benimseyen ilk grup içinde yer almış olması muhtemeldir. İsmi geç bir dönemde kurulan (86/705) Vâsıt'ı ziyaret eden sahâbe arasında geçmesi (Bahşel, I, 42) genç yaşta İslâm'ı kabul ettiğini göstermektedir. Kendisinden Ebû Belc Cârîye b. Belc es-Sagir et-Temîmî rivayette bulunmuştur. Hz. Peygamber tarafından Medine'de muhtesib olarak görevlendirilen Semrâ bint Nüheyk pazarları dolaşarak emir bi'l-ma'rûf nehy ani'l-münker ilkesi çerçevesinde insanları ticaret ahlâkına uygun davranmaya teşvik eder, bu şekilde hareket etmeyenleri uyarır, hile ve haksızlık yapanlara karşı elindeki kırbaça caydırıcı tedbirler uygular. Resûl-i Ekrem'in Semrâ bint Nüheyk'e böyle bir görev vermesi, onun bir muhtesibe bulunması gereken nitelikleri taşıdığını ve bu görev için yeterli bilgiye sahip olduğunu

göstermektedir. Bazı müellifler, kaynaklarda Asr-ı saâdet'te pazarcılıkla uğraşan birçok hanımın isminin zikredildiğine işaret ederek Semrâ bint Nüheyk'in denetimlerinin daha çok alıcı veya satıcı konumundaki kadınlara yönelik olabileceğini ileri sürmüşlerdir. İslâm'dan sonra kadının toplumsal statüsünde meydana gelen değişime dikkat çeken araştırmacılar, daha önce Arap yarımadasında kadınlar arasında böyle bir görevlendirmenin bilinmediğinden hareketle Hz. Peygamber tarafından Semrâ bint Nüheyk'e muhtesiblik vazifesinin verilmesini, kadının sosyal hayatta daha etkin bir rol üstlenebileceği mesajı taşıyan düzenlemelerin somut örnekleri arasında zikrederler. Bu sebeple çağdaş İslâm araştırmalarında Semrâ bint Nüheyk adına sıkça rastlanmaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

Bahşel, *Târîhu Vâsıt* (nşr. C. Avvâd), Beyrut 1406/1986, I, 42; İbn Hibbân, *es-Sikât* (nşr. Seyyid Şerefeddin Ahmed), Beyrut 1395/1975, III, 185; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir* (nşr. Hamdî Abdülmecîd es-Selefi), Beyrut, ts. (Dâru İhyâ'it-türâsî'l-Arabî), XXIV, 311; İbn Abdülber, *el-İst'âb*, IV, 335; Heysemî, *Mecma'u'z-zevâ'id*, IX, 264; Cengiz Kallek, *Asr-ı Saâdet'te Yönetim-Piyasa İlişkisi*, İstanbul 1997, s. 183, 184; Metin Yılmaz, *Polis Teşkilâtı*, Samsun 2005, s. 290, 291.

METİN YILMAZ

SEMT

(السمت)

Ufuk koordinat sisteminde bir yıldızın güney doğrultusuna olan açılal uzaklığı, azimut.

Semt kelimesinin çoğulu, Ebû'l-Hasan İbn Yûnus'un *ez-Zicü'l-kebirü'l-hâkimî* adlı eserinde bildirdiğine göre **sümûttur**, **simût** da semtin çoğulu olarak kullanılmıştır. Nallino'ya göre simût, sümûtun farklı bir talfuuzu olarak İspanyolca ve Fransızca'da **azimuth** şeklini almıştır. **Zenit** ise sonradan Avrupa'da ikinci öğesi (re's) düşen **semtü'r-re's** tamlamasından **zemtin zenithe dönüşmesiyle** meydana gelmiştir.

